

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного кримінального
суду у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за січень 2025 року

Зміст

РОЗДІЛ I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	4
I. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	4
1.Звільнення від кримінальної відповідальності	4
II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	5
2.Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи	5
3.Кримінальні правопорушення проти власності	7
4.Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки	9
5.Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту	10
6.Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності	11
7.Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення	12
8. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	13
9. Кримінальні правопорушення проти правосуддя	15
10. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)	16
РОЗДІЛ II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ	19
I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	19
1. Засади кримінального провадження	19
2. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження	20
3. Докази і доказування	21
II. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	23
4. Виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід	23
III. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ	24
5. Загальні положення досудового розслідування	24
6. Слідчі (розшукові) дії	26
7. Негласні слідчі (розшукові) дії	26
8. Повідомлення про підозру	27
IV. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ	29
9. Судовий розгляд	29
10. Судові рішення	33
V. ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	34
11. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення	34

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ВС	Верховний Суд
ДТП	дорожньо-транспортна пригода
ДШВ	Десантно-штурмові війська Збройних Сил України
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЗСУ	Збройні Сили України
ЗУ	Закон України
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
МВС	Міністерство внутрішніх справ України
НСРД	негласні слідчі (розшукові) дії
ПДР	Правила дорожнього руху
ТЦК та СП	територіальний центр комплектування та соціальної підтримки

РОЗДІЛ І. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

І. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

1. Звільнення від кримінальної відповідальності

1.1. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки (ст. 47 КК)

1.1.1. Передача особи на поруки підприємству, установі чи організації, з якими особа не перебуває у трудових відносинах або на навчанні, та, відповідно, не перебуває під їх постійним контролем, є неможливою

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, звільнив обвинуваченого від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 246 КК, на підставі ст. 47 КК, у зв'язку з передачею його на поруки колективу громадської організації «Рада міста», а кримінальне провадження закрити на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК.

У касаційній скарзі прокурор стверджував, що суд прийняв рішення про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності за відсутності для цього достатніх підстав, оскільки, передавши останнього на поруки колективу громадської організації, не з'ясував, чи буде здатний такий колектив та як саме здійснювати заходи виховного характеру щодо обвинуваченого.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій та призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС констатує, що процесуальною умовою звільнення особи від кримінальної відповідальності є наявність клопотання колективу підприємства, установи чи організації про передачу цієї особи на поруки, в якому має бути зазначено мотивоване прохання загальних зборів колективу за місцем роботи або навчання обвинуваченої чи підсудної особи звільнити її від кримінальної відповідальності, зобов'язання проводити з нею відповідну виховну роботу, поручительство колективу про те, що ця особа не допустить надалі суспільно небезпечної поведінки.

Зі змісту вищевказаної норми закону вбачається, що колектив підприємства, установи чи організації утворюють особи, які своєю працею чи навчанням беруть участь у його діяльності.

Проте, як убачається з матеріалів справи обвинуваченого передано на поруки громадській організації «Рада міста», з якою останній не перебуває у трудових відносинах і не знаходиться під її постійним контролем. Таким чином, колектив вказаної громадської організації не містить ознак трудового колективу, виходячи з положень ст. 47 КК.

Отже, суди попередніх інстанцій допустили неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність і порушення вимог кримінального процесуального закону, яке є істотним, оскільки ставить під сумнів законність і обґрунтованість судових рішень.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 28.01.2025 у справі № 442/685/24 (провадження № 51-3246км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124808995>.

II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

2. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи

2.1. Умисне вбивство (ст. 115 КК)

2.1.1. Особи є співвиконавцями умисного вбивства, якщо вони діяли з умислом на вчинення цього злочину та завдали потерпілому різні тілесні ушкодження, незалежно від того, яке з них виявилось безпосередньою причиною смерті останнього

Обставини справи: під час конфлікту один з обвинувачених завдав двох ударів ножом у шию та грудну клітку потерпілому, а інший обвинувачений, допомагаючи першому у подоланні опору потерпілого, вдарив того плоскогубцями в потилицю, знерухомивши його. Після цього обвинувачені підпалили в кімнаті книжки і журнали, що призвело до отримання потерпілим опіків. Від проникаючого колото-різаного поранення шиї потерпілий помер на місці вчинення злочину.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватими і засудив обох обвинувачених за п. 12 ч. 2 ст. 115 КК. Апеляційний суд змінив цей вирок, заклав кримінальне провадження стосовно другого обвинуваченого на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з відсутністю в його діях складу злочину, а дії першого обвинуваченого перекваліфікував за ч. 1 ст. 115 КК. Апеляційний суд не погодився з правовою оцінкою суду першої інстанції, зауваживши, що оскільки другий обвинувачений заподіяв тілесне ушкодження, яке не було причиною смерті потерпілого, то це спростовує наявність у нього умислу на вбивство і виключає його причетність до смерті потерпілого.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що апеляційний суд залишив поза увагою встановлені обставини й оцінив дії другого обвинуваченого ізольовано від дій першого, не вказавши характеру та спрямованості умислу другого.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що кожна з осіб, які з умислом на вбивство завдали потерпілому ушкодження, незалежно від того, яке з них виявилось безпосередньою причиною смерті, повинна нести відповідальність як співвиконавець. Співвиконавцями умисного вбивства є також особи, котрі хоча й не вчиняли дій, якими безпосередньо було заподіяно смерть потерпілого, але, будучи об'єднаними з іншими співвиконавцями вбивства єдиним умислом, здійснили частину дій, які група вважала необхідною для реалізації цього умислу.

Домовленість про спільне вчинення злочину може відбутися в будь-якій формі – усній, письмовій, за допомогою конклюдентних дій, що виражені через поведінку, з якої можна зробити висновок про такий намір.

Таким чином, висновок суду апеляційної інстанції про непричетність другого обвинуваченого до вбивства, зроблений лише на підставі того, що його удар не був безпосередньою причиною смерті, є необґрунтованим, оскільки не враховує всіх інших обставин справи, важливих для висновку про наявність чи відсутність спільного умислу. Суд апеляційної інстанції не навів переконливих доводів, які спростовували б висновок суду першої інстанції про спільні дії обвинувачених, і не обґрунтував обставинами справи, що дії другого обвинуваченого не були пов'язані єдиним умислом і метою з діями першого.

Постанова колегії суддів ККС ВС від 14.01.2025 у справі № 760/7012/17-к (провадження № 51-5440км19) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124689381>.

2.2. Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 КК)

2.2.1. Дії лікаря-анестезіолога, який під час проведення пластичної операції з естетичної хірургії у вигляді корекції скелета носа не здійснив належного догляду за потерпілою в період виходу її з наркозу до відновлення свідомості, своєчасно не провів відсмоктування вмісту трахеї та бронхів, що призвело до розвитку гострої дихальної недостатності внаслідок аспіраційної асфіксії, перебувають у причинному зв'язку з настанням смерті потерпілої особи й утворюють склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 140 КК

Обставини справи: обвинувачений, обіймаючи посаду лікаря-анестезіолога за сумісництвом у міській косметологічній лікарні, здійснював анестезіологічне забезпечення під час оперативного втручання у вигляді корекції скелета носа потерпілій під загальним знечуленням із застосуванням ендотрахеальної трубки для профілактики затікання крові в дихальні шляхи. Однак після операції обвинувачений неналежно виконав свої професійні обов'язки внаслідок недбалого ставлення до них, а саме не здійснив догляду за потерпілою в період виходу з наркозу аж до відновлення свідомості з метою попередження загрозливих для життя станів та відновлення всіх життєво важливих функцій, особливо дихальної і серцево-судинної системи, своєчасно не провів відсмоктування вмісту трахеї та бронхів, що призвело до гострої дихальної недостатності, що розвинулася внаслідок аспірації крові в респіраторний відділ легень (аспіраційна асфіксія) і спричинила тяжкі наслідки – смерть потерпілої.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав винуватою та засудив особу за ч. 1 ст. 140 КК.

У касаційній скарзі засуджений стверджує, що суд не встановив дійсної причини смерті хворої потерпілої, оскільки показаннями допитаних свідків та іншими доказами не підтверджено наявності в неї ознак кровотечі під час оперативного втручання і серцево-судинної реанімації, а в ході судово-медичних експертиз не виявлено джерела і причин цієї кровотечі, тому, на думку

засудженого, з урахуванням установлення ним інтубаційної трубки, у цьому випадку не могла відбутися аспірація крові в легені та подальша асфіксія.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що за своїми професійними обов'язками, які регламентуються законодавством України про охорону здоров'я, зокрема ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я», прийнятим відповідно до цього Закону галузевим нормативним документом, що регулює діяльність лікарів-анестезіологів, а також посадовою інструкцією, обвинувачений як лікар-анестезіолог ніс персональну відповідальність за проведення лікування у вигляді анестезіологічного забезпечення і зобов'язаний був здійснювати ретельний нагляд за станом життєво важливих функцій організму хворої під час операції (знеболення) і післяопераційному періоді до їх відновлення та стабілізації.

Ключовим моментом є те, що обвинувачений саме в післяопераційний період унаслідок недбалого ставлення до своїх професійних обов'язків не провів відсмоктування вмісту трахеї та бронхів потерпілої, тоді як був зобов'язаний виконати вказані дії, здійснюючи догляд за хворою та наглядаючи за станом життєво важливих функцій її організму до виходу з наркозу, і саме це його діяння спричинило її смерть, яка настала від аспіраційної асфіксії, тобто гострої дихальної недостатності, що розвинулася внаслідок аспірації крові в респіраторний відділ легень.

Із фактичних обставин кримінального провадження встановлено, що тяжкий наслідок у вигляді смерті потерпілої був породжений конкретним діянням засудженого, який не виконав свого обов'язку щодо належного догляду за хворою в післяопераційному періоді, а не третіх осіб чи будь-яких інших зовнішніх сил. Якби не було діяння (бездіяльності) засудженого, цей наслідок не настав би, що свідчить про наявність однієї з обов'язкових ознак об'єктивної сторони кримінального правопорушення – причинного зв'язку між ними.

Висновок про винуватість лікаря-анестезіолога у вчиненні кримінального правопорушення за наведених обставин достатньо вмотивований і ґрунтується на доказах, отриманих в порядку, визначеному КПК, які були предметом безпосереднього дослідження суду першої інстанції, а саме: показаннях свідків, експертів, висновках судових експертиз, протоколів слідчих дій та інших письмових документів. Аналіз зазначених доказів дозволив судам попередніх інстанцій чітко встановити обов'язки засудженого, які він повинен був виконати, але не виконав, та які саме вимоги нормативних актів він порушив.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 16.01.2025 у справі № 466/10640/16 (провадження № 51-2409км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124561007>.

3. Кримінальні правопорушення проти власності

3.1. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК)

3.1.1. Дії державного реєстратора, які полягали виключно в реєстрації юридичної особи, за відсутності доказів учинення ним інших дій, які б вказували на те, що він обернув на свою користь чуже майно, зловживаючи своїми повноваженнями, чи сприяв іншим особам у цьому за попередньою змовою, не утворюють складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 191 КК

Обставини справи: державного реєстратора міської ради було обвинувачено в тому, що вона у змові із групою осіб в порушення ст. 27 ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» здійснила державну реєстрацію юридичної особи без мети ведення статутної діяльності та внесла відповідний запис до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали невинуватою та виправдали державного реєстратора за ч. 5 ст. 191 КК.

У касаційній скарзі прокурор зазначив, що судами не перевірено підстави незаконної реєстрації юридичної особи та причетність виправданої до інших обвинувачених.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що повноваження виправданої як державного реєстратора на момент вчинення інкримінованих їй дій регламентувалися ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», згідно з яким вона повинна була перевірити подані для реєстрації документи на відсутність підстав для відмови у проведенні державної реєстрації юридичної особи та протягом 3 днів з дня надходження документів провести реєстрацію юридичної особи (ст. 25 вказаного ЗУ в редакції, яка діяла станом на 23.02.2010).

Компетенцією реєстратора не охоплювалося винесення земельного питання на сесію міської ради, оперативність проходження документів у міській раді. Її повноваження були пов'язані виключно із реєстрацією юридичної особи. Натомість швидкість прийняття рішень відповідними підрозділами міської ради і прийняття рішень, що стосувалися спірної земельної ділянки, були в компетенції інших посадових осіб міської ради.

Сторона обвинувачення вважала виправдану безпосереднім виконавцем інкримінованого їй кримінального правопорушення. Однак за фактичними обставинами, зазначеними у обвинувальному акті, її роль зводилася до державної реєстрації обслуговуючого кооперативу, тобто фактично виправданою було реалізовано її безпосередні функціональні обов'язки як державного реєстратора. Будь-яких доказів протиправності реєстрації юридичної особи у контексті інкримінованого кримінально-караного їй діяння сторона обвинувачення не надала.

У розглядуваній справі дії виправданої полягали виключно у реєстрації юридичної особи, а стороною обвинувачення не було надано доказів про здійснення нею таких дій, які б вказували на те, що державний реєстратор

обернула на свою користь чуже майно, зловживаючи своїми повноваженнями у сфері державної реєстрації юридичних осіб чи сприяла іншим особам у цьому за попередньою змовою.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 28.01.2025 у справі № 642/3614/17 (провадження № 51-3892км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124866051>.

4. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки

4.1. Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів (ст. 264 КК)

4.1.1. Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів, яке призвело до завдання необережних тяжких тілесних ушкоджень, повністю охоплюється ст. 264 КК та не потребує додаткової кваліфікації за ст. 128 цього Кодексу

Обставини справи: власник мисливської рушниці ТОЗ-34 ЕР 12 калібру в порушення п. 12.12 Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, яка затверджена наказом МВС від 21.08.1998 за № 622 (далі – Інструкція), не зберігав належну йому мисливську рушницю та бойові припаси до неї, в металевому ящику, сейфі, спеціально виготовленому для зберігання зброї за місцем свого постійного проживання, а також тримав її у зарядженому стані, що призвело до вільного доступу потерпілого до вказаної зброї та його смерті, яка настала в лікарні в день події, куди потерпілого доставили з тяжким тілесним ушкодженням, яке потерпілий отримав від раптового пострілу з рушниці в момент, коли обвинувачений намагався її відібрати у потерпілого.

Позиції судів першої та апеляційної інстанції: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили власника рушниці за статтями 128, 264 КК.

У касаційній скарзі засуджений зазначає, що суди попередніх інстанцій безпідставно кваліфікували його дії за ст. 128 КК, оскільки не встановили, що саме він натиснув на спусковий гачок рушниці, а також не взяли до уваги те, що диспозицією ст. 264 КК охоплюється ст. 128 КК.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій в частині засудження обвинуваченого за ст. 128 КК та закрито кримінальне провадження в цій частині.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що обов'язковою ознакою об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 264 КК, за яке засудженого власника рушниці, є наслідки у вигляді загибелі людини або інші тяжкі наслідки. Таким чином наслідок у вигляді необережних тяжких тілесних ушкоджень є іншим тяжким наслідком як обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 264 КК, а тому доводи сторони захисту в частині кримінально-правової оцінки вчиненого є обґрунтованими.

Кримінальна караність діяння обвинуваченого полягає в тому, що через порушення ним умов зберігання мисливської рушниці та боєприпасів до неї потерпілий отримав вільний доступ до зарядженої рушниці і в подальшому в результаті пострілу отримав тяжкі тілесні ушкодження, від яких помер. З огляду на наведене вказівки судів попередніх інстанцій на кваліфікацію та засудження власника рушниці за ст. 128 КК підлягають виключенню з вироку місцевого суду та ухвали суду апеляційної інстанції.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 14.01.2025 у справі № 362/5056/13-к (провадження № 51-3142км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124522544>.

5. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту

5.1. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК)

5.1.1. Протиправність дій потерпілого пішохода, який перебував на проїзній частині дороги, не звільняє водія від обов'язку виконати вимогу п. 12.3 ПДР і негайно вжити заходів для зменшення швидкості аж до зупинки транспортного засобу або безпечного для інших учасників руху об'їзду перешкоди

Обставини справи: водій, керуючи службовим автомобілем і порушивши ПДР, завдав тяжких тілесних ушкоджень пішоходу, який перетинав проїжджу частину за межами пішохідного переходу.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили водія за ч. 2 ст. 286 КК.

У касаційні скарги цивільний відповідач вказує, що судами не надано належну оцінку тому, що потерпілий порушив ПДР та перебував у стані алкогольного сп'яніння.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що протиправність дій потерпілого пішохода не у всякому випадку виключає винуватість засудженого. Той факт, що внаслідок грубого порушення ПДР потерпілий створив небезпеку для дорожнього руху, не викликає сумніву. Однак, незалежно від причин виникнення небезпеки для руху або перешкоди, водій зобов'язаний був виконати вимогу пункту 12.3 ПДР і негайно вжити заходів для зменшення швидкості аж до зупинки транспортного засобу або безпечного для інших учасників руху об'їзду перешкоди.

Таким чином, той факт, що небезпеку для руху, а саме перебування пішохода на проїзній частині дороги, створено внаслідок власної протиправної поведінки пішохода не звільняє водія від виконання вимог зазначеного пункту Правил.

Апеляційна інстанція врахувала порушення потерпілим п. 4.14 г ПДР, зокрема і при визначенні покарання, однак встановила, що в прямому причинному зв'язку з наслідками, що настали, знаходиться порушення засудженим п. 12.3 ПДР.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 14.01.2025 у справі № 592/7961/18 (провадження № 51-2362км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124522524>.

6. Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності

6.1. Хуліганство (ст. 296 КК)

6.1.1. Застосування насильства, зумовлене неприязними відносинами з потерпілим та прагненням заподіяти конкретній особі шкоди з особистих спонукань, вчинене у громадському місці (у дворі житлового будинку) у присутності сторонніх осіб, за відсутності мотиву явної неповаги до суспільства, не дає підстав для кваліфікації дій як хуліганства

Обставини справи: між обвинуваченим, потерпілим та свідком виникла конфліктна ситуація через те, що останні зробили зауваження обвинуваченому з приводу його дій по відношенню до іншого свідка, яку обвинувачений вдарив, як він повідомив, щоб заспокоїти. Саме після цього, висловлюючи обопільні зауваження, обвинувачений продемонстрував пристрій, схожий на пістолет, та почав тікати від потерпілого та свідка, а останні почали його переслідувати з метою подальшого затримання. У той час обвинувачений, тікаючи, з метою помститися за агресивні дії потерпілого та свідка, а також з метою уникнути затримання, здійснив постріл у живіт потерпілому, чим спричинив йому тілесне ушкодження.

Позиції судів першої та апеляційної інстанції: місцевий суд перекваліфікував дії обвинуваченого з ч. 4 ст. 296 КК на ч. 1 ст. 122 КК. Апеляційний суд закрит цю кримінальне провадження на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК.

У касаційній скарзі прокурор вказує, що місцевий суд допустив неповноту судового розгляду, надав неправильну оцінку здобутим доказам, а його висновки про відсутність у діях обвинуваченого складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 296 КК, не відповідають фактичним обставинам кримінального провадження.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що для оцінки дій обвинувачуваної особи за ст. 296 КК обов'язковими є поєднання ознак об'єктивної сторони у виді грубого порушення громадського порядку, що супроводжується особливою зухвалістю та винятковим цинізмом, і суб'єктивної сторони, яка характеризується умисною формою вини з мотивів явної неповаги до суспільства. За відсутності мотиву у виді явної неповаги до суспільства (прагнення протиставити себе суспільству), коли застосування насильства зумовлене неприязними відносинами з потерпілим та прагненням заподіяти конкретній особі шкоди з особистих спонукань, факт вчинення таких дій у громадському місці у присутності сторонніх осіб не дає достатніх підстав для кваліфікації дій обвинуваченої особи як хуліганства.

Обстановка й обставини події, динаміка їх розвитку й застосування обвинуваченим насильства до конкретного потерпілого не свідчать про те, що його поведінка була зумовлена бажанням протиставити себе суспільству і продемонструвати зневагу до загальноприйнятих норм і правил поведінки. Конфлікт мав у своїй основі конкретні особисті відносини, які раптово виникли між його сторонами, і подальші дії обвинуваченого в ході конфлікту зумовлювалися особистим мотивом.

У цьому випадку заподіяння насильства потерпілому у зв'язку із сваркою та подальшим переслідуванням у вигляді спричинення останньому легкого тілесного ушкодження, та у результаті падіння від пострілу – середньої тяжкості тілесного ушкодження, хоча й мало місце на вулиці у дворі житлового будинку, однак посягало не на громадський порядок чи моральність, а саме на здоров'я потерпілого, тобто основним безпосереднім об'єктом посягання обвинуваченого було здоров'я потерпілого, а не громадська безпека.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 16.01.2025 у справі № 755/4443/19 (провадження № 51-4475км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124561000>.

7. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення

7.1. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту (ст. 309 КК)

7.1.1. Кваліфікуюча ознака «ті самі дії, вчинені протягом року після засудження за цією статтею», передбачена ч. 2 ст. 309 КК, встановлює кримінальну відповідальність за відповідні дії, вчинені особою протягом року після ухвалення обвинувального вироку за цією статтею, а не після повідомлення їй про підозру чи затвердження прокурором обвинувального акта

Обставини справи: 27.09.2022 близько 13:00 обвинувачений, перебуваючи у парку «Аврора», знайшов наркотичний засіб «метадон», який знаходився у паперовому згортку, тим самим незаконно його придбав і став незаконно зберігати при собі, для власного вживання, без мети збуту. Надалі, 27.09.2022 в період часу з 14:32 до 14:35 в ході проведення огляду місця події обвинувачений добровільно надав для вилучення паперовий згорток, всередині якого знаходилась кристалічна речовина білого кольору, що містить наркотичний засіб – метадон, масою 0,145 г.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: орган досудового розслідування кваліфікував дії обвинуваченого за ч. 2 ст. 309 КК. Суд першої інстанції, з яким погодився і апеляційний суд, перекваліфікував дії обвинуваченого з ч. 2 ст. 309 КК на ч. 1 ст. 309 КК.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що на час повідомлення засудженому про підозру у скоєнні кримінального правопорушення,

передбаченого ч. 2 ст. 309 КК, та затвердження прокурором обвинувального акта вирок місцевого суду від 27.09.2022 в іншому провадженні стосовно останнього ніким не оскаржувався та «набув чинності», отже засуджений вчинив протягом року після засудження за ст. 309 КК нове кримінальне правопорушення, передбачене цією статтею, а тому його дії необхідно кваліфікувати за ч. 2 ст. 309 КК.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що судами встановлено, що за вирокком місцевого суду від 27.09.2022 в іншому кримінальному провадженні обвинуваченого визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 309 КК, та призначено покарання у виді арешту на строк 2 місяці, водночас кримінальне правопорушення, за яким він обвинувачується в рамках цього кримінального провадження він вчинив 27.09.2022, тобто в день ухвалення вказаного вироку.

У той же час сторона обвинувачення не встановила час ухвалення вироку місцевого суду від 27.09.2022 по відношенню до кримінального правопорушення, яке було вчинено обвинуваченим цього ж дня в період з 13:00 по 13:10, а тому неможливо з впевненістю стверджувати, що кримінальне правопорушення було вчинено після ухвалення вказаного вироку.

У зв'язку з цим, суди дійшли слушного висновку, що дії обвинуваченого, пов'язані з незаконним придбанням та зберіганням наркотичного засобу без мети збуту, не містять кваліфікуючої ознаки «ті самі дії, вчинені протягом року після засудження за цією статтею», передбачених ч. 2 ст. 309 КК та обґрунтовано перекваліфікували його дії із ч. 2 на ч. 1 ст. 309 КК.

Не заслуговують на увагу й аргументи прокурора про те, що на час повідомлення обвинуваченому про підозру та затвердження прокурором обвинувального акта вирок місцевого суду від 27.09.2022 стосовно останнього ніким не оскаржувався та «набув чинності», оскільки диспозиція ч. 2 ст. 309 КК пов'язує кримінальну відповідальність саме з діями, вчиненими особою, зокрема протягом року після засудження її за цією статтею, а не з повідомленням їй про підозру чи затвердження прокурором обвинувального акта.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 08.01.2025 у справі № 755/10941/22 (провадження № 51-1551км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124409881>.

8. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язані з наданням публічних послуг

8.1. Службова недбалість (ст. 367 КК)

8.1.1. Для встановлення наявності / відсутності в діях державного кадастрового реєстратора службової недбалості необхідно з'ясувати, чи пов'язана державна реєстрація земельної ділянки в Державному земельному кадастрі з наступним вибуттям її із земель комунальної власності; чи покладено на державного кадастрового реєстратора обов'язок (законом, указом, постановою, наказом,

інструкцією тощо) щодо перевірки проєкту землеустрою на предмет його погодження у відповідному відділі архітектури та містобудування перед здійсненням державної реєстрації земельної ділянки

Обставини справи: державний кадастровий реєстратор без погодження відділу архітектури та містобудування проєктів землеустрою щодо відведення у приватну власність земельних ділянок у межах населеного пункту зареєструвала ці земельні ділянки і надала витяги з Державного земельного кадастру, чим неналежно виконала свої службові обов'язки через несумлінне ставлення до них, завдавши тяжких наслідків державним інтересам.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, визнав невинуватою та виправдав особу за ч. 2 ст. 367 КК, у зв'язку з недоведеністю наявності в діянні складу кримінального правопорушення.

У касаційній скарзі прокурор стверджує, що саме недбалість державного кадастрового реєстратора, яка не відмовила у державній реєстрації земельних ділянок, проєкти землеустрою щодо яких не були погоджені у встановленому законом порядку із відділом архітектури та містобудування, передувала ухваленню незаконного рішення сільської ради про передачу їх у приватну власність. Тобто, дії державного кадастрового реєстратора перебувають у причинному зв'язку з наслідками у вигляді незаконного вибуття земельних ділянок з комунальної власності.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що за обставин розглядуваного кримінального провадження для встановлення наявності/відсутності у інкримінованому особі діянні складу кримінального правопорушення необхідно, крім іншого, ретельно з'ясувати, зокрема питання: чи пов'язана державна реєстрація земельної ділянки у Державному земельному кадастрі, що регулюється відповідним профільним законодавством, з наступним вибуттям її із земель комунальної власності, тобто, чи перебувають інкриміновані особі діяння у причинному зв'язку з настанням суспільно-небезпечних наслідків; чи покладено на державного кадастрового реєстратора обов'язок (законом, указом, постановою, наказом, інструкцією тощо) щодо перевірки проєкту землеустрою на предмет його погодження у відповідному відділі архітектури та містобудування перед здійсненням державної реєстрації земельної ділянки в Державному земельному кадастрі.

Погодження і затвердження документації із землеустрою проводиться в порядку, встановленому Земельним кодексом України, ЗУ «Про Державний земельний кадастр» та іншими законами України (ст. 30 ЗУ «Про землеустрій»).

Крім того, відповідно до підпункту 2 п. 110 Порядку для державної реєстрації земельної ділянки державному кадастровому реєстраторові, який здійснює таку реєстрацію подається, крім іншого, оригінал погодженої відповідно

до законодавства документації із землеустрою, яка є підставою для формування земельної ділянки.

Згідно з положеннями п. 111 Порядку державний кадастровий реєстратор для здійснення державної реєстрації земельної ділянки протягом 14 календарних днів з дня реєстрації відповідної заяви перевіряє: 1) відповідність поданих документів вимогам, передбаченим пунктом 67 цього Порядку; 2) електронний документ відповідно до пункту 74 цього Порядку. За результатами перевірки Державний кадастровий реєстратор, крім іншого, може прийняти рішення про відмову у державній реєстрації земельної ділянки відповідно до пунктів 70, 73, 77-85 цього Порядку в разі, зокрема: невідповідності поданих документів, зазначених у пункті 110 цього Порядку, вимогам законодавства; подання заявником документів, зазначених у пункті 110 цього Порядку, не в повному обсязі.

ККС наголошує, що державний кадастровий реєстратор, діючи в межах своєї компетенції, могла як зареєструвати (за наявності для цього підстав), так і відмовити (у разі невідповідності поданих документів законодавству) у реєстрації земельних ділянок на підставі, зокрема п. 111 Порядку.

Державний кадастровий реєстратор здійснила реєстрацію земельних ділянок у Державному земельному кадастрі, тобто вчинила юридично значущу дію, внаслідок чого земельним ділянкам було присвоєно кадастрові номери і вони набули статусу об'єктів цивільних прав.

Тобто реєстрація земельних ділянок у Державному земельному кадастрі була однією із обов'язкових законодавчих передумов для ухвалення сільською радою рішення про затвердження проєктів землеустрою щодо відведення земельних ділянок, що потягнуло їх відчуження з комунальної у приватну власність.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 27.01.2025 у справі № 363/2525/17 (провадження № 51-2819км24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124904838>

9. Кримінальні правопорушення проти правосуддя

9.1. Невиконання судового рішення (ст. 382 КК)

9.1.1. Керування транспортним засобом за наявної постанови суду про позбавлення такого права, вчинене особою з метою купівлі будівельних матеріалів для ремонту свого житла, не свідчить про відсутність у його діях складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК, оскільки мета не є обов'язковим і визначальним елементом суб'єктивної сторони вказаного протиправного діяння

Обставини справи: обвинувачений отримав за винагороду в сумі 10500 грн підроблене посвідчення водія на своє ім'я. Під час керування автомобілем, був зупинений працівниками поліції та на вимогу поліцейського, використав посвідчення водія, пред'явивши його, достовірно знаючи, що воно підроблене.

Надалі, незважаючи на постанову місцевого суду від 29.03.2023, якою обвинуваченого визнано винуватим у вчиненні адміністративного

правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 130 КУпАП, та позбавлено права керування транспортними засобами на строк один рік, останній, ухилившись від виконання вказаної постанови суду, що набрала законної сили, продовжував керувати транспортним засобом.

Не виконуючи вказану постанову, обвинувачений керував транспортним засобом, у зв'язку з чим відносно нього винесено постанову по справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху від 22.07.2023, за ч. 4 ст. 126 КУпАП.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав невинуватою та виправдав особу за ч. 1 ст. 382 КК. Цим же вирок визнав винуватою та засудив особу за частинами 3, 4 ст. 358 КК.

Апеляційний суд скасував вирок суду першої інстанції в частині виправдання особи за ч. 1 ст. 382 КК та постановив новий вирок, яким особу визнав винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що в підзахисного був відсутній умисел на невиконання судового рішення, оскільки метою керування транспортним засобом була купівля будівельних матеріалів для ремонту його житла.

Позиція ККС: залишено без зміни вирок апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що як убачається з оскаржуваного судового рішення, обвинувачений керував транспортним засобом, достовірно знаючи про наявність постанови суду, якою його визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 130 КУпАП, яка набрала законної сили. Оскільки обвинувачений був ознайомлений з вказаною постановою суду, не виконав її, то зазначене свідчить про умисне ухилення останнього від її виконання, що і є однією з форм невиконання судового рішення в розумінні ч. 1 ст. 382 КК.

Тому посилення у касаційній скарзі захисника на те, що керування транспортним засобом за наявної постанови суду про позбавлення такого права було вчинено особою з метою купівлі будівельних матеріалів, не свідчить про відсутність у його діях складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 382 КК, оскільки мета не є обов'язковим і визначальним елементом суб'єктивної сторони вказаного протиправного діяння.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 27.01.2025 у справі № 685/1196/23 (провадження № 51-4437км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124904178>.

10. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)

10.1. Непокора (ст. 402 КК)

10.1.1. Для громадянина, призваного на військову службу під час мобілізації, на особливий період, початком військової служби є день відправлення у військову частину з відповідного ТЦК та СП, а не факт прийняття ним військової присяги

Обставини справи: військовослужбовець відмовився від виконання бойового розпорядження командира про прибуття для обладнання інженерних споруд та підготовки запасних вогневих позицій на взводному опорному пункті на другій лінії оборони, що могло призвести до прориву російсько-окупаційними військами на цій ділянці оборони.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили військовослужбовця за ч. 4 ст. 402 КК.

У касаційній скарзі сторона захисту зазначила, що обвинувачений мав всі законні підстави не виконувати наказ командира, оскільки не приймав присяги, не отримував належної військової підготовки та незаконно був мобілізований.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС казав, що службовим розслідуванням встановлено, що військовослужбовець категорично відмовився приймати присягу, що підриває не лише боєготовність військових формувань, але й авторитет ЗСУ в цілому. Відсутність у обвинуваченого належної військової підготовки обумовлено його поведінкою, ставленням до військової служби та небажанням її проходження, оскільки він не виконав наказ отримати зброю та вирушити на полігон для проведення навчальних стрільб.

З огляду на приписи ст. 24 ЗУ «Про військовий обов'язок і військову службу» закон не пов'язує факт прийняття військової присяги з початком проходження військової служби. Для обвинуваченого, як для громадянина, призваного на військову службу під час мобілізації, на особливий період початком військової служби є день відправлення у військову частину з відповідного районного (міського) ТЦК та СП.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 15.01.2025 у справі № 233/2667/23 (провадження № 51-4715км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124487676>.

10.1.2. Наявність медичних протипоказань для служби в певному роді військ не є підставою для відмови від виконання конкретного наказу начальника, якщо з висновків військово-лікарської комісії не випливає неможливість виконання саме цього наказу за станом здоров'я. При цьому визначена в бойовому розпорядженні часова межа не може ототожнюватися із часовою межею чинності відповідного наказу

Обставини справи: військовослужбовець військової служби за мобілізацією на особливий період відмовився виконати наказ начальника, який був виданий на підставі бойового розпорядження командира батальйону, про необхідність прибути у населений пункт Термахівка Вишгородського району Київської області з метою зайняття та утримання рубежу оборони, чим підірвав бойову готовність підрозділу.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили солдата за ч. 4 ст. 402 КК.

У касаційній скарзі засуджений зазначає, що він відмовився виконати наказ за станом здоров'я, оскільки згідно з висновком військово-лікарської комісії йому за станом здоров'я протипоказана служба в ДШВ, про що в матеріалах провадження наявна довідка, а засуджений вважає, що військова частина за родом військ відноситься до ДШВ. Також суди не встановили, чи вважається командир батальйону його начальником, адже він був призваний до іншої військової частини і до нього не було доведено зміст наказу про переведення.

Позиція ККС: зараховано засудженому у строк покарання строк його попереднього ув'язнення, у решті залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до наявного в матеріалах провадження витягу з наказу солдата було призначено на посаду водія відділення протитанкових керованих ракет. Відповідно до довідки ВЛК солдат визнаний обмежено придатним до військової служби, також зазначено про наявність у солдата протипоказань до служби в ДШВ, плавскладі, морській піхоті, спецспорудах. На запит ККС т.в.о. командира військової частини повідомив, що військова частина з моменту свого створення не відносилась до десантно-штурмових військ чи військ морської піхоти.

За обставин цього конкретного провадження відкрита відмова засудженого виконати наказ начальника, який полягав у необхідності солдату прибути у населений пункт Термахівка Вишгородського району Київської області з метою зайняття та утримання рубежу оборони, не може обумовлюватися указаними вище висновками ВЛК, оскільки з їх змісту не випливає неможливість виконання солдатом указанного вище конкретного наказу за ознаками стану здоров'я. Самі по собі висновки ВЛК не вказують на законність дій солдата щодо відмови виконати законний наказ начальника, враховуючи, що на час вчинення солдатом такого діяння він служив у відповідній структурній частині відповідного військового формування.

Стосовно доводів сторони захисту, висловлених у судовому засіданні про те, що бойове розпорядження командира батальйону, на ґрунті якого командир батареї протитанкових керованих ракет цього батальйону віддавав указаний вище наказ, відповідно до його змісту мало бути виконане до 16:00 28.08.2022, й тому станом на 17.10.2022 воно вже не мало виконуватися, також вбачаються необґрунтованими. Зазначені у бойовому розпорядженні часові межі його виконання стосуються виключно цього бойового розпорядження.

Однак солдата засуджено не за невиконання бойового розпорядження, а за невиконання конкретного наказу начальника, який був виданий на підставі вказаного бойового розпорядження. При цьому визначена у бойового розпорядженні часова межа, не пізніше якої командир батареї протитанкових керованих ракет указанного батальйону наказано силами і засобами цієї батареї здійснити висування у відповідний район, не може ототожнюватися з часовою межею чинності відповідного наказу.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 20.01.2025 у справі № 759/2917/23 (провадження № 51-3809км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124689408>.

РОЗДІЛ II. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Засади кримінального провадження

1.1. Змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості (ст. 22 КПК)

1.1.1. У КПК визначено право прокурора обґрунтовувати свою позицію доказами, зібраними під час проведення досудового розслідування, обсягу яких, на переконання сторони обвинувачення, буде достатньо для доведення винуватості особи та притягнення її до кримінальної відповідальності. При цьому законодавець не встановив перед прокурором вимоги долучати під час судового розгляду абсолютно всі зібрані під час досудового розслідування докази

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі засуджений зазначає, що в реєстрі матеріалів досудового розслідування вказано про два висновки судово-психіатричних експертиз від 14.07.2021 та від 10.08.2021, зауважуючи, що останнє експертне дослідження, дані якого, на його думку, мають істотне значення для справи, в матеріалах кримінального провадження відсутні.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що статтями 22, 290, 349 КПК визначено право сторони обвинувачення обґрунтовувати свою позицію про доведеність винуватості особи доказами, зібраними під час проведення досудового розслідування, обсягу яких, на переконання сторони обвинувачення, буде достатньо для доведення винуватості особи та притягнення її до кримінальної відповідальності за інкримінований їй злочин. При цьому законодавець не встановив перед прокурором вимоги долучати під час судового розгляду абсолютно всі зібрані під час досудового розслідування докази.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, у реєстрі матеріалів досудового розслідування дійсно зазначено про проведення кількох судово-психіатричних експертиз, за результатами яких було складено висновки від 14.07.2021 та від 10.08.2021. Водночас, відповідно до вироку, суд першої інстанції дослідив та поклав у основу свого рішення лише висновок від 14.07.2021.

З огляду на положення статей 22, 290, 349 КПК та практику ВС, прокурор, надаючи суду докази щодо винуватості засудженого, зібрані під час досудового розслідування, користуючись своїм правом, передбаченим ст. 22 КПК, мав законні підстави не надавати суду для дослідження висновок від 10.08.2021.

При цьому засуджений, лише формально посилаючись на те, що наведений висновок від 10.08.2021 має істотне значення для справи, не

вказує, яким саме чином його відсутність у матеріалах кримінального провадження впливає на правильність рішень судів попередніх інстанцій щодо його винуватості, з огляду на те, що в матеріалах справи наявний висновок судово-психіатричної експертизи від 14.07.2021, який був предметом дослідження місцевого суду та покладений в основу вироку.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 20.01.2025 у справі № 357/12623/21 (провадження № 51-2720км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124754858>.

2. Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження

2.1. Цивільний відповідач (ст. 62 КПК)

2.1.1. Шкода, завдана внаслідок ДТП з вини водія, що керував автомобілем у зв'язку з виконанням своїх трудових (службових) обов'язків на підставі трудового договору з особою, яка володіє транспортним засобом, відшкодовується володільцем цього джерела підвищеної небезпеки, а не винним водієм

Обставини справи: водій, керуючи службовим автомобілем і порушивши ПДР, завдав тяжких тілесних ушкоджень пішоходу, який перетинав проїжджу частину за межами пішохідного переходу.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив водія за ч.2 ст. 286 КК. За цивільним позовом потерпілого зі страхової компанії та засудженого стягнуто відшкодування матеріальної і моральної шкоди, витрати на лікування та правову допомогу в розмірах, вказаних у вироку суду.

Апеляційний суд оскарженою ухвалою, крім іншого, стягнув зі страхової компанії на користь потерпілого 99172,92 грн у відшкодування допомоги у зв'язку з тимчасовою та стійкою втратою працездатності, вартості реабілітації та страхової виплати за шкоду, заподіяну здоров'ю, а з ТОВ «ВЕНБЕСТ» – моральну шкоду в розмірі 100000 грн.

У касаційній скарзі відповідач просить змінити оскаржене рішення, виключивши з нього рішення про стягнення з ТОВ «ВЕНБЕСТ» на користь потерпілого моральної шкоди в розмірі 100 000 грн.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: ККС встановив, що суд першої інстанції відмовив в задоволенні цивільного позову потерпілого до відповідача, оскільки під час судового розгляду не визнав, що під час ДТП засуджений виконував службові обов'язки. Апеляційний суд дійшов висновку, що матеріали справи містять достатньо доказів на підтвердження того, що засуджений на час події перебував у трудових відносинах з відповідачем. ККС не має підстав ставити під сумнів цей висновок суду апеляційної інстанції.

Як зазначив ККС, особа, яка керує транспортним засобом у зв'язку з виконанням своїх трудових (службових) обов'язків на підставі трудового договору з особою, яка володіє транспортним засобом, не є суб'єктом, який несе відповідальність за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки. У цьому

випадку таким суб'єктом є законний володілець джерела підвищеної небезпеки і шкода, завдана внаслідок ДТП з вини водія, що керував автомобілем, відшкодовується володільцем цього джерела підвищеної небезпеки, а не винним водієм.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 14.01.2025 у справі № 592/7961/18 (провадження № 51-2362км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124522524>.

3. Докази і доказування

3.1. Показання (ст. 95 КПК)

3.1.1. Показання потерпілих, надані ними під час минулого судового розгляду, рішення за результатами якого було скасовано, не можуть вважатися недопустимими доказами лише на тій підставі, що неможливо було забезпечити явку таких осіб під час нового судового розгляду

Обставини справи: потерпілі давали показання під час судового розгляду, за наслідками якого було ухвалено вирок від 21.05.2021. Після скасування цього вироку судом апеляційної інстанції під час нового розгляду справи в місцевому суді забезпечити явку потерпілих для їхнього безпосереднього допиту не вдалося. Потерпіла на неодноразові виклики місцевого суду в судові засідання не з'являлася, у ході встановлення її місцезнаходження органами поліції, остання повідомила, що фізично не може приїхати до суду через свій похилий вік (80 років) та проблеми із пересуванням. Водночас потерпілий також не з'являвся у судові засідання, під час встановлення місцезнаходження останнього органами поліції, було з'ясовано, що він у 2021 році виїхав до місця своєї реєстрації у с. Приморський Посад Мелітопольського району Запорізької області, яке на час нового розгляду справи вважалося тимчасово окупованою територією України, та будь-який зв'язок із ним відсутній.

Суд першої інстанції задовольнив клопотання прокурора та вважав за можливе дослідити показання потерпілих, надані ними під час минулого судового розгляду, шляхом відтворення звукозапису та/або відеозапису судових засідань від 26.02. та 19.03.2021. Сторона захисту вказане клопотання підтримала та не заперечувала проти його задоволення. Місцевим судом також було задоволено клопотання сторони захисту про дослідження технічного запису судового засідання від 29.04.2021, у якому були зафіксовані відповіді потерпілого на запитання головуючого судді.

Таким чином судом були досліджені технічні записи допиту потерпілих в судових засіданнях 26.02., 19.03. та 29.04.2021, на яких, зокрема, зафіксовані запитання та відповіді потерпілих, що давало місцевому суду можливість не лише сприймати зміст їхніх показань, але й спостерігати манеру їхньої поведінки під час допиту і робити висновки для оцінки їхньої достовірності.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: 12.05.2021 місцевий суд визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ч. 2 ст. 125, ч. 2 ст. 186, ч. 2 ст. 190 КК.

09.08.2021 апеляційний суд скасував цей вирок та призначив новий розгляд кримінального провадження у суді першої інстанції.

26.07.2023 місцевий суд визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ч. 2 ст. 125, ч. 3 ст. 185, ч. 2 ст. 186, ч. 2 ст. 190 КК.

29.05.2024 апеляційний суд змінив цей вирок в частині призначеного покарання.

У касаційній скарзі захисник зазначає, що місцевий суд визнав винуватим обвинуваченого, посилаючись на суперечливі показання потерпілих, яких безпосередньо не допитав під час нового розгляду та обмежився дослідженням технічного запису допиту останніх під час минулого судового розгляду. Уважає, що такі показання є недопустимими доказами, оскільки не дозволили стороні захисту з'ясувати всі обставини, які впливають на кваліфікацію діянь обвинуваченого.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій, перекваліфіковано дії обвинуваченого із ч. 3 ст. 185 КК на ч. 1 ст. 162 КК, на підставі п. 2 ч. 1 ст. 49 КК звільнено обвинуваченого від кримінальної відповідальності за ч. 2 ст. 125 КК у зв'язку із закінченням строків давності та закрито в цій частині кримінальне провадження щодо нього відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК.

Обґрунтування позиції ККС: ККС зазначив, що положення ч. 4 ст. 95 КПК, відповідно до яких суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання, не може тлумачитися як безумовна заборона використання показань, які особа надавала перед іншим складом суду в тій же справі.

На відміну від допиту в порядку ст. 225 КПК, яка допускає допит за відсутності однієї зі сторін, допит під час судового розгляду справи по суті відбувається за обов'язкової участі сторін. Такий допит надає сторонам, зокрема, стороні захисту, можливість провести його більш ефективно, оскільки на цей час учасникам вже відомі елементи пред'явленого обвинувачення та докази отримані під час досудового розслідування.

Показання, які особа надавала під час минулого судового розгляду, рішення за результатами якого було скасовано, не можуть вважатися недопустимими доказами лише на тій підставі, що неможливо було забезпечити явку такої особи під час нового судового розгляду.

Варто зауважити, що матеріалами цього кримінального провадження також підтверджується і те, що під час минулого судового розгляду кримінального провадження сторонам була надана можливість брати участь у допиті потерпілих і вони повною мірою скористалися таким правом. Водночас сторони кримінального провадження під час дослідження місцевим судом технічних записів допиту потерпілих не були позбавлені можливості звертати увагу суду на ті аспекти показань, які є важливими для оцінки їхньої достовірності.

За обставин цього кримінального провадження дослідження показань потерпілих, які вони давали під час минулого судового розгляду, забезпечило

сторонам достатні процесуальні гарантії, здатні компенсувати неможливість їхнього допиту під час нового розгляду кримінального провадження, та їхні показання обґрунтовано визнано допустимими доказами. Крім того при новому розгляді не були встановлені будь-які нові суттєві обставини, які б зумовлювали необхідність повторного допиту вказаних потерпілих.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 06.01.2025 у справі № 317/3658/20 (провадження № 51-3817км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124409883>.

II. ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

4. Виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід

4.1. Порядок здійснення виклику в кримінальному провадженні (ст. 135 КПК)

4.1.1. Якщо учасник справи надав суду телефон та електронну адресу, зазначивши їх у скарзі, то можна припустити, що він не заперечує, щоб ці засоби комунікації використовувалися судом. Це покладає на особу обов'язок отримувати повідомлення і відповідати на них. Суд, який комунікує з учасником справи за допомогою вказаних ним засобів зв'язку, діє правомірно й добросовісно

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, кримінальне провадження за обвинуваченням особи у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 128 КК, закрит відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з відмовою потерпілої від обвинувачення. Свою позицію суд мотивував тим, що потерпіла в судові засідання не з'являлася і таке за приписами ч. 6 ст. 340 КПК прирівнюється до її відмови від обвинувачення.

У касаційній скарзі скаржниця стверджує, що виклик у судові засідання за допомогою SMS-повідомлень за відсутності на це її письмової згоди суперечить приписам КПК.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС констатував, що за змістом ч. 1 ст. 135, ч. 1 ст. 136 КПК особа викликається до суду шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою. Належним підтвердженням отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом є розпис особи про отримання повістки, в тому числі на поштовому повідомленні, відеозапис вручення особі повістки, будь-які інші дані, які підтверджують факт вручення особі повістки про виклик або ознайомлення з її змістом.

Якщо учасник справи надав суду телефон та електронну адресу, зазначивши їх у скарзі, то можна припустити, що він не заперечує, щоб ці засоби комунікації використовувалися судом. Це, у свою чергу, покладає на особу обов'язок отримувати повідомлення і відповідати на них. Отже, суд, який

комунікує з учасником справи за допомогою вказаних ним засобів зв'язку, діє правомірно й добросовісно.

З матеріалів провадження вбачається, що в позовній заяві потерпілої про стягнення з обвинуваченого завданої шкоди, наданій суду представником потерпілої, а також у письмових клопотаннях до суду зазначено як засіб зв'язку її номер телефону; остання неодноразово отримувала повідомлення про виклик до суду телефоном і жодних зауважень щодо цього не висловлювала. Надалі саме на цей номер телефону надсилали SMS-повідомлення, які було доставлено потерпілій (відповідні довідки є у матеріалах провадження). У той же час упродовж розгляду справи в місцевому суді потерпіла користувалася послугами адвоката, якого також викликали до суду. Отже, за окреслених обставин немає підстав уважати, що потерпіла не була обізнана про час і дату судових засідань.

Наведене свідчить про те, що потерпіла свідомо не скористалася своїм правом підтримувати обвинувачення, фактично відмовилася від його реалізації, не цікавилася процесом розгляду справи судом, не вживала будь-яких заходів щодо активної участі в судових засіданнях і це також вплинуло на тривалість провадження за подіями 2007 року.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 23.01.2025 у справі № 591/4693/15 (провадження № 51-3209км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124718067>.

III. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ

5. Загальні положення досудового розслідування

5.1. Строки досудового розслідування (ст. 219 КПК)

5.1.1. Виділення з кримінального провадження в окреме провадження матеріалів щодо частини кримінальних правопорушень не впливає на обчислення процесуального строку досудового розслідування за фактом вчинення того кримінального правопорушення, у якому повідомлення про підозру не здійснювалося

Обставини справи: 18.01.2021 до ЄРДР за № 6202100000000033 (далі – № 33) та № 6202100000000034 (далі – № 34) внесено відомості про вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 366 та ч. 3 ст. 191 КК, які 21.01.2021 об'єднані в провадження № 33.

10, 15 та 16.12.2021 в провадженні № 33 оголошено підозру трьом особам; 08.02.2022 прокурор продовжив строк досудового розслідування з часу повідомлення їм про підозру до 10.03.2022; а 22 та 23.02.2022 матеріали щодо цих осіб виділені в окремі провадження.

18.01.2023 в провадженні № 33 повідомлено про підозру чотирьом особам; 02.03.2023 матеріали щодо них виділено в провадження № 62023000000000182 від 02.03.2023 (далі – №182), а 09.03.2023 їм повідомлено про завершення досудового розслідування та надано доступ до його матеріалів.

Суд першої інстанції дійшов висновку, що строк досудового розслідування в кримінальному провадженні № 33 закінчився 10.03.2022, тому всі подальші процесуальні дії були вчинені поза межами цього строку.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій закрили провадження № 182 на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК.

У касаційній скарзі прокурор вважає, що в кримінальному провадженні, з якого матеріали щодо усіх підозрюваних виділені в окремі провадження, строк досудового розслідування обраховується відповідно до ч. 2 ст. 219 КПК в редакції, чинній на відповідний період часу.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій та призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що строки, передбачені ч. 3 ст. 219 КПК, захищають підозрювану особу від надмірно тривалого досудового розслідування, обмежуючи строк, протягом якого вона перебуває в невизначеному становищі. Ці строки розпочинають свій перебіг з моменту повідомлення особі про підозру, і право особи на розумний строк забезпечується в тому кримінальному провадженні, у якому вона є підозрюваною особою, незалежно від того, чи об'єднане її провадження з іншим або виділено в окреме провадження.

У той же час право особи на розумний строк досудового розслідування не може впливати на інші розслідування, які її не стосуються. Факт виділення з кримінального провадження в окреме провадження матеріалів щодо частини кримінальних правопорушень ... не впливає на обчислення процесуального строку досудового розслідування за фактом вчинення того кримінального правопорушення, в якому повідомлення про підозру не здійснювалося. Провадження, в якому не залишилося підозрюваних внаслідок виділення з нього матеріалів в інші провадження, є «фактовим» провадженням, строк якого визначається відповідними правилами.

Таким чином, на час оголошення воєнного стану 24.02.2022 в провадженні № 33 не було підозрюваних осіб і на це провадження поширюються правила ч. 2 ст. 219 КПК.

Встановлений прокурором строк досудового розслідування (10.03.2022) щодо трьох осіб, яким було повідомлено про підозру 10, 15 та 16.12.2021, продовжував діяти стосовно цих осіб у провадженнях, в які відповідні матеріали були виділені з провадження № 33. У самому провадженні № 33 діяв загальний строк, встановлений ч. 2 ст. 219 КПК, який у даному випадку складав 18 місяців від часу внесення 18.01.2021 відомостей до ЄРДР.

В подальшому на провадження № 33 поширювалась дія ч. 8 ст. 615 КПК, яка набрала чинності 22.03.2022 і зазнала змін 01.05.2022. Це положення передбачало, що з часу введення воєнного стану в «фактових» провадженнях строк досудового розслідування не зараховується до загальних строків, передбачених ст. 219 цього Кодексу. Тобто це положення давало можливість

проводити досудове розслідування без необхідності звертатися за продовженням його строку в порядку, передбаченому § 4 гл. 24 цього Кодексу.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 14.01.2025 у справі № 295/3702/23 (провадження № 51-2240км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124522531>.

6. Слідчі (розшукові) дії

6.1. Вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій (ст. 223 КПК)

6.1.1. Слідчий чи прокурор зобов'язані допустити захисника до проведення слідчої дії, а не забезпечити його обов'язкову участь, за винятком слідчих дій, під час яких можуть бути обмежені або порушені права та законні інтереси особи

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі засуджений зазначає, що вилучення особистих речей (визнаних надалі речовими доказами) під час затримання, огляд місця події та обшук у квартирі за місцем його проживання було здійснено за відсутності адвоката.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що системний аналіз ч. 1 ст. 223, ч. 1 ст. 234 ч. 1 ст. 236, ч. 3 ст. 237 КПК свідчить про те, що питання щодо присутності підозрюваного та його захисника під час проведення слідчих дій, за винятком слідчих дій, під час яких можуть бути обмежені або порушені права та законні інтереси особи, належать до компетенції органу досудового розслідування і вирішення цих питань є правом такого органу, а не обов'язком.

Як убачається з вироку, огляд місця події та обшук здійснювалися за відсутності засудженого та його захисника. При цьому за їх результатами було складено відповідні протоколи, які були визнані судом першої інстанції допустимими та покладені в основу обвинувального вироку.

Разом з тим, засуджений не наводить будь-яких доводів, які б свідчили про те, що під час вказаних слідчих дій могли бути обмежені або порушені його права і законні інтереси, а також не вказує даних про те, що захисник, з огляду на те, що слідчий чи прокурор зобов'язані саме допустити захисника до проведення слідчої дії, а не забезпечити його обов'язкову участь, був позбавлений можливості бути присутнім у ході слідчих дій.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 20.01.2025 у справі № 357/12623/21 (провадження № 51-2720км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124754858>.

7. Негласні слідчі (розшукові) дії

7.1. Аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК)

7.1.1. Використання у кримінальному провадженні результатів НСРД не зумовлює обов'язковість проведення фоноскопичного дослідження

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевим судом визнано винуватим і засуджено обвинуваченого за ч. 1 ст. 368 КК. Апеляційний суд цей вирок змінив, звільнив обвинуваченого від призначеного покарання за ч. 1 ст. 368 КК на підставі п. 3 ч. 1 ст. 49 КК, ч. 5 ст. 74 КК (в редакції від 05 січня 2017 року) у зв'язку із закінченням строків давності.

У касаційній скарзі засуджений зазначає, що належність засудженому та заявниці голосів на записах НСРД не підтверджено експертним шляхом.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що у своїх показаннях, відображених в оскаржуваному вирокі, засуджений не заперечує фактів спілкування з заявницею, у тому числі безпосередньо у день події.

У матеріалах кримінального провадження наявний висновок експерта, згідно з яким на аудіо- та відеозаписах диску ознак монтажу та перезапису не виявлено, запис відеозображення та звуку проводився одночасно.

Проведення фоноскопичного дослідження не є обов'язковим у всіх без виключення провадженнях, у яких використовуються НСРД. Якщо сторона обвинувачення не вбачала доцільності для проведення такої експертизи і вважала, що зібраних доказів у цьому провадженні достатньо, то сторона захисту не була позбавлена можливості самостійно ініціювати проведення відповідної експертизи з метою підтвердження своєї позиції.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 21.01.2025 у справі № 233/4222/17 (провадження № 51-3216км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124718048>.

8. Повідомлення про підозру

8.1. Зміна повідомлення про підозру (ст. 279 КПК)

8.1.1. КПК не заборонено зміну правової кваліфікації кримінально караних дій особи під час досудового розслідування. Повідомлення про підозру, у випадку виникнення підстав, може бути змінене слідчим чи прокурором шляхом ухвалення відповідної постанови. КПК не передбачено, що внесення змін у ЄРДР і зміна правової кваліфікації злочину мають здійснюватися виключно за погодженням саме керівника прокуратури та на підставі відповідної ухвали слідчого судді.

Кримінальний процесуальний закон не містить вимог щодо обов'язкового затвердження обвинувального акта саме керівником відділу прокуратури

Обставини справи: засуджений до касаційної скарги долучив копію витягу з ЄРДР, відповідно до якого внесено відомості про вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 121 КК. Правова кваліфікація злочину за ч. 2 ст. 121 КК і вказана в постанові про визначення групи прокурорів у кримінальному провадженні від 09.07.2021, яку прокурор долучив до обвинувального акта. Тобто після повідомлення про вчинення кримінального правопорушення та початку досудового розслідування слідчими органами було визначено попередню кваліфікацію злочину за ч. 2 ст. 121 КК.

Як видно з матеріалів досудового розслідування, у межах цього кримінального провадження (тобто після вчинення дій, передбачених ч. 1 ст. 214 КПК) слідчий виніс постанову від 09.07.2021 про перекваліфікацію складу злочину. При цьому згідно з вироком в матеріалах кримінального провадження наявний витяг з ЄРДР від 18.08.2021 року з правовою кваліфікацією дій за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі засуджений зазначає, що унесення змін у ЄРДР, зокрема зміна правової кваліфікації його дій з ч. 2 ст. 121 на п. 7 ч. 2 ст. 115 КК, здійснювалося слідчим без обов'язкової на це ухвали слідчого судді. А також обвинувальний акт з уже зміненою правовою кваліфікацією дій засудженого не погоджений керівником відділу прокуратури і не завірений мокрою гербовою печаткою.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що системний аналіз положень кримінального процесуального закону свідчить про те, що КПК не містить імперативних норм, які б забороняли зміну правової кваліфікації кримінально караних дій особи під час досудового розслідування. Це також узгоджується з положеннями гл. 22 КПК, зі змісту якої вбачається, що повідомлення про підозру (у якому, з-поміж іншого, має бути указана правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність), у випадку виникнення підстав, може бути змінене слідчим чи прокурором (статті 277–279 КПК). Разом з тим зміна правової кваліфікації кримінального правопорушення, з огляду на положення ч. 3 ст. 110 КПК, має здійснюватися шляхом винесення відповідної постанови. При цьому КПК не передбачено, що внесення змін у ЄРДР і зміна правової кваліфікації злочину мають здійснюватися виключно за погодженням саме керівника прокуратури та на підставі відповідної ухвали слідчого судді.

Крім того, постанова про визначення групи прокурорів у кримінальному провадженні за ознаками злочину, передбаченого саме ч. 2 ст. 121 КК, не позбавляє орган досудового розслідування права змінити правову кваліфікацію кримінального правопорушення на цій стадії кримінального провадження.

Відповідно до положень, передбачених статтями 36, 37, 40 КПК, затвердження обвинувального акта здійснюється прокурором, який входить до складу групи прокурорів. При цьому процесуальним законом не передбачено вимоги щодо обов'язкового затвердження обвинувального акта керівником відділу прокуратури.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 20.01.2025 у справі № 357/12623/21 (провадження № 51-2720км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124754858>.

IV. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ

9. Судовий розгляд

9.1. Обрання, скасування, зміна або продовження запобіжного заходу в суді (ст. 331 КПК)

9.1.1. Під час розгляду кримінального провадження судом присяжних головує суддя уповноважений одноособово вирішувати питання доцільності продовження обвинуваченому запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК. Судовий розгляд кримінального провадження стосовно засудженого здійснювався в порядку, передбаченому § 2 гл. 30 КПК, а саме судом присяжних.

У касаційній скарзі засуджений зазначає, що головує суддя, порушуючи вимоги ч. 3 ст. 331 КПК, самостійно продовжила йому запобіжний захід.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до ч. 3 ст. 383 КПК усі питання, пов'язані із судовим розглядом, крім питання, передбаченого ч. 3 ст. 331 цього Кодексу, судді і присяжні вирішують спільно.

Згідно з ч. 3 ст. 331 КПК за наявності клопотань суд під час судового розгляду зобов'язаний розглянути питання доцільності продовження запобіжного заходу до закінчення двомісячного строку з дня його застосування. За результатами розгляду питання суд своєю вмотивованою ухвалою скасовує, змінює запобіжний захід або продовжує його дію на строк, що не може перевищувати 2 місяців. Копія ухвали вручається обвинуваченому, прокурору та надсилається уповноваженій службовій особі до місця ув'язнення. Під час здійснення судового провадження судом присяжних питання, передбачене цією частиною, вирішує головуєчий.

Таким чином, з огляду на вказані положення процесуального закону, головує суддя в цьому випадку була уповноважена одноособово вирішувати питання доцільності продовження обвинуваченому запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, а тому касаційна скарга в цій частині задоволенню не підлягає.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 20.01.2025 у справі № 357/12623/21 (провадження № 51-2720км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124754858>.

9.2. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження та проведення слідчих (розшукових) дій під час судового провадження (ст. 333 КПК)

9.2.1. Під час судового розгляду суд не проводить слідчих (розшукових) дій, а кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання сторонами обвинувачення і захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК.

У касаційній скарзі засуджений зазначає, що місцевим судом безпідставно було відхилено його клопотання, подане в порядку ст. 333 КПК, про проведення слідчих (розшукових) дій під час судового провадження.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що у клопотанні засуджений фактично посилався на неповноту слідства, допущену, на його думку, в ході досудового розслідування, а також на провокаційні дії його колишньої дружини та адвоката.

Місцевий суд залишив це клопотання без розгляду, пославшись на те, що відповідно до вимог КПК під час судового розгляду суд не проводить слідчих (розшукових) дій, а кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання сторонами обвинувачення і захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими цим Кодексом.

За таких обставин, а також ураховуючи те, що будь-яких доводів про тимчасовий доступ до речей і документів чи посилань на необхідність витребування з експертної установи висновку судово-психіатричної експертизи, як про це вказує засуджений, зазначене клопотання не містило, ККС вважає доводи засудженого про безпідставне відхилення такого клопотання такими, що не спростовують законність і обґрунтованість судового рішення в цій частині.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 20.01.2025 у справі № 357/12623/21 (провадження № 51-2720км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124754858>.

9.3. Зміна обвинувачення в суді (ст. 338 КПК)

9.3.1. **Обов'язок роз'яснити потерпілому право підтримувати обвинувачення в раніше пред'явленому обсязі після його зміни прокурором КПК покладає на суд, а не на прокурора чи іншу особу**

Обставини справи: дії обвинуваченого первинно були кваліфіковані як умисне вбивство за ч. 1 ст. 115 КК. Далі прокурором було змінено обвинувачення із наданням кримінально-правової оцінки діям обвинуваченого за ст. 116 КК (умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання).

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали невинуватим обвинуваченого та виправдали за ст. 116 КК.

У касаційній скарзі сторона обвинувачення та матір потерпілої зазначають, що в матеріалах провадження відсутні відомості щодо виконання головуючим вимог ч. 3 ст. 338 КПК, що є істотним порушенням вимог КПК.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій та призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до ч. 3 ст. 338 КПК саме на суд покладено функцію роз'яснення потерпілому права на підтримання

обвинувачення у первинному обсязі. Таке роз'яснення є гарантією забезпечення прав потерпілого у кримінальному провадженні і забезпечення того, щоб останній був почутий судом.

У матеріалах цього провадження міститься заява, в якій вказано, що потерпілий підтримує позицію прокурора, та міститься підпис потерпілого. Водночас після зміни обвинувачення прокурором жодне судове засідання з участю потерпілого не відбулося. Також у справі є заява з проханням від потерпілого здійснювати судові розгляди без його участі. Відібрання стороною обвинувачення заяви від потерпілого поза судовим розглядом, перед судовим розглядом чи у іншому позасудовому порядку не є належним виконанням вимог ч. 3 ст. 338 КПК і не може замінювати необхідність роз'яснення судом права потерпілого підтримувати обвинувачення у раніше пред'явленому обсязі. Так само не є належним виконанням вимог цієї статті роз'яснення будь-ким іншим, окрім суду, прав потерпілого на підтримання обвинувачення у первісному обсязі після його зміни прокурором.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 14.01.2025 у справі № 308/12144/15 (провадження № 51-2957км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124560951>.

9.4. Судові дебати (ст. 364 КПК)

9.4.1. КПК передбачає, що в разі якщо обвинувачений навіть в останньому слові повідомить про нові обставини, які мають істотне значення для кримінального провадження, суд за своєю ініціативою або за клопотанням учасників судового провадження відновлює з'ясування обставин, установлених під час кримінального провадження, та перевірку їх доказами, після завершення яких відкриває судові дебати щодо додатково досліджених обставин і надає останнє слово обвинуваченому. Подібне положення передбачене в КПК й у випадку повідомлення такої інформації під час судових дебатів

Обставини справи: потерпілими до засудженого було заявлено цивільні позови про відшкодування на їхню користь майнової шкоди, а потерпілою – про відшкодування майнової та моральної шкоди.

Вироком місцевого суду вказані цивільні позови потерпілих були задоволені повністю та стягнуто із засудженого на їхню користь 180 000 грн та 286 950 грн у рахунок відшкодування майнової шкоди відповідно, а цивільний позов потерпілої було задоволено частково та стягнуто з засудженого на її користь 360 780 грн та 100 000 грн у рахунок відшкодування майнової та моральної шкоди відповідно.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ч. 1 ст. 190, ч. 5 ст. 191 КК, а також визнав невинуватим та виправдав за ч. 2 ст. 366 КК, на підставі п. 3 ч. 1 ст. 373 КПК у зв'язку із недоведеністю, що в діянні обвинуваченого є склад кримінального правопорушення. Апеляційний суд скасував цей вирок в частині визнання обвинуваченого винуватим у вчиненні кримінального правопорушення,

передбаченого ч. 1 ст. 190 КК, звільнив його від кримінальної відповідальності на підставі п. 2 ч. 1 ст. 49 КК у зв'язку із закінченням строку давності, а кримінальне провадження в цій частині заклав на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284, ст. 417 КПК. В решті вирок місцевого суду залишено без зміни.

Стороною захисту в суді першої інстанції було долучено копії квитанцій про часткове відшкодування засудженим матеріальної шкоди потерпілим, а також наголошувалося на тому, що ще в 2018 році потерпілі набули право власності на придбані ними на підставі попередніх договорів купівлі-продажу квартири.

Сторона захисту в суді апеляційної інстанції наголошувала про неврахування факту фактичного отримання житла двома потерпілими, часткове відшкодування завданої потерпілим шкоди. З цим захист пов'язував безпідставність стягнення майнової шкоди у тих розмірах, які визначив суд.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що захист дійсно повідомив важливу інформацію про отримання квартир деким із потерпілих під час судових дебатів. Вочевидь ККС не може схвалювати таку поведінку сторони захисту, який, маючи у своєму розпорядженні відповідну інформацію, не повідомляє її одразу після отримання, а озвучує аж під час судових дебатів. У суді касаційної інстанції засуджений підтвердив той факт, що знав раніше важливу інформацію, яка могла вплинути на вирішення справи в частині цивільних позовів, однак повідомив суд про неї не одразу.

Разом з тим ККС вважає, що не залежно від того, що сторона захисту досить пізно повідомила суду важливу інформацію, вона все ж повинна була бути оцінена судами.

Суд апеляційної інстанції правильно вказав, що документи, які підтверджують часткове відшкодування обвинуваченим завданої шкоди, були надані стороною захисту тільки після закінчення з'ясування обставин, встановлених під час кримінального провадження, та перевірки їх доказами. Далі суд зазначив, що «надання доказів на вказаній стадії судового провадження унеможливило їх дослідження в аспекті визначення розміру сум, які підлягали стягненню з обвинуваченого, із одночасним заслуховуванням пояснення потерпілих (цивільних позивачів) та їх представників, оскільки протилежне ймовірно призвело б до порушення принцип змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів і у доведеності перед судом їх переконливості».

Проте кримінальний процесуальний закон передбачає, що у випадку якщо обвинувачений навіть в останньому слові повідомить про нові обставини, які мають істотне значення для кримінального провадження, суд за своєю ініціативою або за клопотанням учасників судового провадження відновлює з'ясування обставин, встановлених під час кримінального провадження, та перевірку їх доказами, після завершення яких відкриває судові дебати з приводу додатково досліджених обставин і надає останнє слово

обвинуваченому. Подібне положення передбачене у КПК й у випадку повідомлення такої інформації під час судових дебатів.

Тобто аргументи апеляційного суду про те, що у разі повідомлення стороною захисту важливої для справи інформації на більш пізньому етапі (під час судових дебатів, під час останнього слова) унеможливають врахування судом позиції інших учасників провадження є неправильними. Окрім цього, у суду апеляційної інстанції, з урахуванням змісту доводів апеляційної скарги сторони захисту, були всі можливості самостійно перевірити доводи захисту у цій частині і ухвалити своє рішення щодо вирішення цивільних позовів.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 21.01.2025 у справі № 587/2699/15 (провадження № 51-3077км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124718049>.

10. Судові рішення

10.1. Зміст вироку (ст. 374 КПК)

10.1.1. Вказівка суду першої інстанції в резолютивній частині вироку про зміну запобіжного заходу з домашнього арешту на тримання під вартою до вступу цього вироку в законну силу з наведенням детальних мотивів ухваленого рішення відповідає положенням ст. 374 КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: суди попередніх інстанцій визнали винуватим і засудили обвинуваченого за ч. 1 ст. 156 КК.

У касаційній скарзі захисник звертає увагу на відсутність підстав для зміни запобіжного заходу обвинуваченому у зв'язку з ухваленням вироку. Зазначає, що передумовою для зміни запобіжного заходу є наявність ризиків, передбачених ч. 1 ст. 177 КПК, а не постановлення судом вироку, який не набрав законної сили, однак у рішенні суду першої інстанції не наведено жодного ризику, який продовжив своє існування чи з'явився з часу застосування стосовно обвинуваченого запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту, у зв'язку із чим зміна запобіжного заходу останньому є незаконною.

Позиція ККС: змінено рішення судів попередніх інстанцій, зараховано обвинуваченому в строк покарання строк його перебування під домашнім арештом відповідно до ч. 7 ст. 72 КК.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що ухвалюючи обвинувальний вирок стосовно засудженого, суд першої інстанції у резолютивній частині свого рішення зазначив про зміну йому запобіжного заходу з домашнього арешту на тримання під вартою до вступу вироку в законну силу, до того ж, як убачається зі змісту мотивувальної частини вироку, навів детальні мотиви прийнятого рішення.

Отже, зазначаючи в резолютивній частині свого рішення про зміну запобіжного заходу до набрання вироком законної сили, місцевий суд діяв відповідно до положень ст. 374 КПК, тому доводи касаційної скарги захисника в цій частині є безпідставними.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 09.01.2025 у справі № 755/14815/23 (провадження № 51-2841км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124428679>.

V. ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

11. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення

11.1. Поняття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення (ст. 477 КПК)

11.1.1. Однією з підстав для визнання кримінальних правопорушень, передбачених статтями 190, 191 КК, такими, що відносяться до кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення, є їх вчинення особою, яка стосовно потерпілих була найманим працівником. Про таке провадження є підстави вести мову, зокрема, в тому випадку, якщо із заявою звертається підприємство, на якому працює особа, щодо якої подано заяву про вчинення нею кримінального правопорушення. Якщо кримінальне провадження розпочато на підставі заяв потерпілого – фізичної особи, а не підприємства, вести мову про кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення немає підстав

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим і засудив обвинуваченого за ч. 1 ст. 190, ч. 5 ст. 191 КК, а також визнав невинуватим та виправдав за ч. 2 ст. 366 КК у зв'язку із недоведеністю, що в діянні обвинуваченого є склад кримінального правопорушення. Апеляційний суд скасував цей вирок в частині визнання обвинуваченого винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 190 КК, звільнив його від кримінальної відповідальності на підставі п. 2 ч. 1 ст. 49 КК у зв'язку із закінченням строку давності, а кримінальне провадження в цій частині закрит на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284, ст. 417 КПК. В решті вирок місцевого суду залишено без зміни.

У касаційній скарзі засуджений та його захисник зазначають про необхідність визнання усіх доказів недопустимими з підстав того, що реєстрація в ЄРДР та початок досудового розслідування в кримінальних провадженнях за заявами потерпілих відбулися з порушенням вимог ст. 477 КПК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: ККС вказав, що відповідно до п. 3 ч.1 ст. 477 КПК (в редакції Закону, яка була чинною на момент початку досудового розслідування) до таких кримінальних правопорушень відносилися і кримінальні правопорушення, передбачені ст. 190 КК (шахрайство, крім шахрайства, вчиненого організованою групою), ст. 191 КК (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, крім вчиненого організованою групою, або шкода від якого завдана державним інтересам), якщо вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого, іншим близьким родичем чи членом сім'ї потерпілого, або якщо вони вчинені особою, яка щодо

потерпілого була найманим працівником і завдала шкоду виключно власності потерпілого.

Вищенаведене свідчить про те, що однією з підстав для визнання кримінального правопорушення, передбаченого статтями 190, 191 КК, таким, що відноситься до кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення, є, в тому числі, його вчинення особою, яка стосовно потерпілих була найманим працівником.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, потерпілими у цьому об'єднаному кримінальному провадженні є фізичні особи. Кримінальні провадження щодо засудженого були розпочаті органом досудового розслідування на підставі заяв цих потерпілих.

Про провадження у формі приватного обвинувачення були б підстави вести мову у тому випадку, якщо б із заявою зверталось підприємство, на якому працює особа, щодо якої подано заяву про вчинення нею кримінального правопорушення. У цьому випадку юридична особа із такою заявою не зверталася. Тож підстав вести мову про здійснення провадження у формі приватного обвинувачення за ч. 5 ст. 191 КК немає. Інформація до ЄРДР була внесена на підставі заяв потерпілих – фізичних осіб з попередньою кримінально-правовою кваліфікацією вчиненого.

За таких обставин твердження сторони захисту про те, що кримінальні провадження щодо засудженого були розпочаті з порушенням вимог ч. 1 ст. 477 КПК, на переконання колегії суддів, є безпідставними, оскільки в рамках цього кримінального провадження положення вказаної норми процесуального закону застосуванню не підлягають, а тому кримінальне провадження було розпочато з дотриманням вимог закону, а зібрані в ході проведення досудового розслідування докази є допустимими.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 21.01.2025 у справі № 587/2699/15 (провадження № 51-3077км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124718049>.

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за січень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи; заступник голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, д. ю. н. Антонюк Н. О. Київ, 2025. – 36 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 so.supreme.court.gov.ua